

KRISTIANISMUA TA FILOSOFIA

ANDONEGITAR XABIERREK

—A rantazu' koa—

Kristianismua agertu bezin laister, ondo bizitzeko era bat bezela azaldu zan. «Ni naiz bidea ta bizitza» esan oi zuan bere Irazailleak. Baiña ez da au guztia. «Ni naiz Egia» ere esaten ba'zekian, ta esaten ausartu egin zan. Egi osoa, betikoa, biurtze - eziñekoa. Jainko egiutsa gizondu zanetik «nor» biurturiko egia, betiko zorionera zuzen-zuzen garamazkian egia.

Antziñako filosofiak ez zuan orren gora jo; egi-zaletzat zeukan bere burua, ez beste, ta ala izanik baita gizonen biderakusletzat ere. Batez ere, len lendabiziko fedea ipuien illunpetan ikusgaitz alpe-

rrikaldu zanetik, filosofiak gogoen zuzendaritza bere gain artu zuan. Auek onela, topo egingo dute kristianismuak eta filosofiak. Betebear antzekoa dutela konturatzen dira, naiz bide ta alegiñetan berezitu. Kristianismuak lenengo uutikan egingo dio, ta filosofiak ostera iguin-irriz begiratu goitik bera. Geroxeago adiskidetu egingo dira.

Burrukarako Tertuliano da oke-rrena; fedea ta jakintza alkar ikusi-eziñekoak dira beretzat. «De Carne Christi» liburuan onela mintzatzen zaigu: «Jainkoaren sementa gurutz-iltzatua izan dala-ta ez gera lotsatzen, lotsagarria izan arren eta dalako, alegia; Jainkoaren sementa il-

dala... siñisten errezena, itxuraga-bekoa baida; obiratua izan, ta piztu, dana egia, ulerezina baida». Itz auek, baezpadan montanista zan sa-soian idatziak, berari erasten zaion esakuntza'arexen permiñ berea du-te: «Credo quia absurdum est». Ala ere itzak ez dira bere ezipaiñetatik sortuak.

Ba-dira, ordea, filosofiak kristau-ari egin dezaioken mesedea begi azkarrekin somatzen duten bat baiño geiago. Ordurarte Jakintsu izene-koak kristautasuna uskeritzat, jende xearen siñiskeri zorotzat zeukaten. Ordua zan gaizki esanaz jabetzeko ta ixillik gordetako erantzunak gertutzeko. Ortarako, filosofi arekin artu-emanak bear, filosofia-aren leku lauan alkarri arpegi eman bear.

Ba-da batez ere bat, Elizako gurasoen artean, bere buruari «filosofilari» deritzana, filosofia ta fedea-aren artu-emanen prolema auxe odolean daramana. San Justino dala antzeman didazute. Onezaz dio A. Puech'ek: «Justino donearen gogozko ta ekitezko bizitzak naiz batean naiz bestean du iturburua; eta esan diteke Justinok biak alkartzen asmatu duala, bietatik bizi izan dalako, ez bailuke bizitzen asmatuko bata besteaz itotzekotan». Ikusi dezagun bada laburki filosofilari aiña kristau dan onen pentsakera, bearez eta zaletasunez gure prolema darabilen ezker, ondo barnean ereiña daukan ezker.

Kristau izatera eldu zan ordura-

ko filosofiaren berri zerbait ba-ze» kian. Lenago lau eskola dastatua duzu, uste sendo ta igi-eziñak sortu-azten duan filosofia, ots Kristianismua, onetsi baiño len. Orain bada ki onenbesteko filosofi ziur eta onuragarririk ez dagoala munduan. Filosofilarien estalki berezia soiñean duala or dabil batera ta bestera arkitutako egia nunai zabal-tzen. Bere ustez: «Egia esateko gauza izan ta esaten ez dutenak, Jainkoak epaituko omen ditu egunen batean». Geroago Erroman bertan kristau - bizitza erakusteko eskola bat jarriko du lenengo aldiz, ezagut-zen zituan eskoletako metoduak erabilliaz, eta zetorren edozeñi bere erakuskizunak gogoz eskeiñiaz. Ta an egongo zaizu, izkutatu nai gabe, kristau izenaren etsaiak iltzera eramateko bere billa etorri arte. Beraz bere anima ozkarbia bezin paketsu ta gardena zan, zintzoa iñor sekula izan bada, gartsua... Au duzute Justino filosofilaria itz laburretn.

Ta ain gogobeteko zaion filosofia zer ote da beretzat? Aitu dezaiegun: «Filosofia izatearen eta egi-ezagut-zairen jakintza da eta zoriona da jakintza eta ezaguera onen saria».

«Egia bezela, filosofia ere bakarra da. Ta alkarren esanak ukatzen dabiltzan eskolak filosofiarekin zeri-ki gutxi daukate».

«Filosofilari izena mezeri aal-izateko, egizale leiala izan bear du edozeiñek eta beti egiari serbitzen jar-dun, naiz-ta askotan «egiak begiak erre».

Beraz, entzun ditugunen arauz, filosofiaren asiera egiaren billa dabilen anima zuzenaren jokaeran bertan dago. Orregatik dio: «Filosofia, dugun gauzarik onena da benetan, Jainkoaren aurrean bikaiñena. Bera bakarrik da Beragana garamazkiana ta bere ardura irabazten digun, eta santuak dira benaz bertan adimena darabilkitenak».

Baiña egia ezagutze ortan, arrazoi utsak, beste laguntzarik gabe, Jainkoa ba-dala jakiten ta ondo ta gaizki egiñak berezitzen naikoa du, osterantzeko goranaik pakean utzita ere. Ta eginkizun ortan ere... Kondaira lagun dakigu, gizon geienak gezurrezko uste ta siñiskerietan bizi izan dirala deabruak egi-ixurazko lilluraz iruzur eginda. Baita filosofilari aipatuak ere jakingarri nagusiak alde batera utzita gauza guztien zertasunak zeal eta egokiro epaitu nai izan dituztenean alkarren aurka mintzatu izan zaizkigu, guztien bidegabekeria agirian jarriaz. Aparteko batzuk bakarrik izan dira beingo begiradaz gure arrazoiari dagozkion ezagun-aal guztiak argi ta garbi nabaritu dituztenak. Baiña ontan ere deabruak zelatan zebiltzan eta ez zuten atsedetik artu eurak eripetu edo gutxienez erbestean baztertu arte. Aueta-ko batzuk Sokrates, Heraklito, Musonio-ta ditugu.

G-añera filosofilariengan egi-izpiak bakarrik arkitzen dira, sekula ez egi osoa. Au ikusteko, Jankoari buruz egizkorik ezer gutxi erakutsi

dezaiguketela oartzea naikoa da, ez baidute Bera ikusi ez entzun. Eta Jainkoa ezagun-aal-izatea edo ezak, bai garrantzi aundia dula Justino rentzat! Jainkoaz ezer ez zekiala-ta, naikoa izan zun bere bigarren maila izan zan estoikotar, batengandik, iges egiteko. Gizonaren adimenak Espirilu Santuaren laguntzarik gabe ez du Jainkorik sekula ikusiko; gure anima bitartekotzat ezagututa, onenean aal-izango gendukeana, —Jainkoaren ispillu eta irudi baida— au ere galerazota daukagu anima bera ezin dezakegulako bear bezela ezagutu.

Onegatik, ez da mundu guztian beste jakintza osorik kristianismua bazter. Oaegatik filosofilariak ezin eraman gaitzakke egi osora, kristianismura. Ortarako bear eta izan dira Jainkoaren adiskideak Espiritu Santuz beteak; eurak agertu ziguten guztia ikusi edo entzundakoa da, ez baizuten arrazoiketa ta asma-zioz idatzi, egiaren testigu zintzo asko bezela baizik.

Baiña emen ere ez ditu arrazoiaren eskubideak ukatu nai. Berarentzat, bere usteak egiztatu ditzazketen bakarrak kristauak dira. Egiztatze onen errorik ondoena igarleen mintzoetan datza. Beraz, mintzo oien egiazkotasuna istori-arauz egiztatu diteke eta bere agerpenetan gezurrezkoak ez zirala izan mirariak eta bate ere igarkaien betekundeak adierazten digu: «Ainbeste gauza ikusteak, bidez sortu ditzazke egizaleongan uste sendo ta siñismena»

dio. Naiz-eta anima gertu baten eta batez ere Jainkoaren graziaren premian arkitzen gerala ortarako aitortu urrengo.

«Euren idatziak —irauten baidute, noski— egizkotzat artuta irakurtzen dituztenak onura aundia artu dezakete gauzen sustraiak eta elburua jakite-auzietan, erabat esateko, filosofilariak jakin bear luken gauza orotan». Begira nola Goi-agerpenak lagunduriko arrazoiak bakarrik izan ditzazkean eskubide zabal ta bikaiñenak filosofia maite duan egi osoa atzematerakoan.

Ona azkenik kristianismua das-tatu zuaneko filosofilariaren sentimentuak: «berealaxe sentitu nuan barnean ixiotzen zitzaidala gar bezelakoxe bat, igarleenganako ta Kristoren adiskide diran gizonengana-nako maitasun sutsu bat nitzaz jabetzen zan bitartean, eta nere artean pentsatzen... konturatu nintzan au bakarrik dala filosofi ziur ta onuragarria. Onelaxe bada ta auek ala diralako naiz ni filosofilari ta naiago nuke gizon guztiak, nerea aiña adorez, Salbatzaillearen oiñatzen ondoren baletoz».

Au bai dala polita! Filosofilari onen ametsak burutuko zituan arkikundea —Kristianismua— beste filosofi bat ez da, ba?

Benetan, Kristianismua filosofi utsa baiño geiago da: sinismen eta goi-bizitza bat. Baiña egia jakiteko gurari bat, sophiazaletasun bat au ere bada, filosofi ziur eta onuragarri bakarra. Izan ere, filosofiaz Justi-

no'k uste duana uste izanda, agirian dago Kristianismua filosofiaren ondabide bezela ezin duala artu, filosofia burutuko dnan arkikunde zoragarria bezela baizik. Bertan mundatar jakintzari uko egiten bazaio ez da ondatzearren beste jakintza goitar batean aberastuta berrartzeko baizik. Orregatik iñoiz ez duzu ikusiko filosofia kondenatzen ari dala fedearen izenean. Ta ori filosofiak gogobeteko egia ezin eman izan dio la gero: au dena filosofilariak Jainkoarekiko auziak aintzat artzen ez zituela, bere arduratasunaz ta animaren izakera ta etorkizunaz entzun-eziñak ta lotsagabekeriak esan dituztela. Justino'k, filosofiak ezin eman izan dion jakintzaren jabe, ez du ala ere filosofia zapuztu. Atsegin zaio ostera, filosofilariak konturatu adieraztea: izan ere filosofuak zeugabe nola kristau izan zitezkean katen onena Moises'i jesandakotzat zuan eta eei-zatirik iñun baldin badago Logos'ak emanda omen dator.

Onelaxe eskoletan banatuak zuden egiaren azi ta dirdira etenkorak, Kristianismuaren argi betean bilduak, filosofiaren egiazko betetasuna osatzen dute. Eskoletako irakaskizunak ta kristianismua filosofi dira egia ezagun-arazten diguten bitartean: onek ordea egi osoa, aiek egi-izpi ta dirdaiak besterik ez.

Lenago oartu genduan bezela: Justino'renlat egia-billa dabillen anima zuzenaren jokaeran asten da filosofia (in actu prlmo) ta burutu, kristianismuarekin osorik gurega-

natzen dugunean bakarrik. Orain-
goan bai egia: «filosofia gauzarik
onena dugula, Jainkoaren aurrean
bikiñena... bera bakarrik Arenga-
na garamazkiana... santuak, bene-
tan, bertan adimena darabiltenak».

Justino ta Justino bezela beste
apolojetak izan ziran fede ta arra-
zoiaren artean lenbizi zubia bota zu-
tenak Geroago Alejandria'ko esko-
lak jarraituko zuan filosofia ta Tes-
tamentu zaarra alkartu naiean, Fi-
lon'engandik zetorren tradizioan se-
giaz. Onela, Origenes'entzat, Israel.
darrak Ejito'tik irtetzerakoan era-
man aalizandako urre - zillarrezko
gauza mordoan arrapatu zuten beze-
la, beste orrenbeste fedeak ere,
munduko jakintza ustiatu bear lu-
ke. Alejandria'ko Klemente'rentzat
berriz, Kristo'ren etorrera-ordurako
gertu zitezten eman zien Filosofia
jentilleri Jainko arduradunak, ju-
dutarreri Testamentu zaarrekin ger-
tatu zitzaien antzera. Urrango, Ka-
padozia'ko iru gurasoak kristau-ira-
kaskintzan grezitar filosofiaren gai
geienak erabilliaz lan egin zuten,
iritxitakoak sendotuz Eta onelaxe,
auzi ontan azkenengo itza

fuak esandako egiak, fedarengana-
ko bearrezko begirunea gorde ezke-
ro, esku - artetik kendu egin bear
zaizkie gezurrezko jabe balira beze-
la eta gure egin. Batetik gogo-lanean
zeaztasun-egokitasunak artu bear di-
ra batez ere, ta gaiak ere bai beste-
tik, fedarean esanetan arrazoiz ba-
rendutzeko, argiagio ta arrazoiaren

bertantxeago egi oien esan-naia, lo-
tuneak, arraonia, sustrai ta ondo-
reak ikustearren.

Justino'k-eta ekindako lanari ta
abegi leunezko jokaerari eskerrak,
fede fedearen jakintza biurtu aal-
izan da. Arrezkero Erdiaroko filoso-
fiaren ikurriz bezela jaso zitekean:
«Intellige ut credas, crede ut inte-
Uigas» aipatua.

Orain arte esandako guztian —ez
da gaitza konturantz — ez da fe-
dea ta jakintza-soil artean ondoko
berezitasunik agiri, mailla - bitarte-
koa baizik: fedezko egi bete ta egi-
erdikak edo gutxiago diranen arte-
ko aldea; baiña ala ere biak ari ba-
tekoak Aria ebatea kristau fedeak
ez zuan bidezko uste. Orrela iraun
aal-izan zuten goi-fedearen nagusi-
tasuna ta fede-jakintza baten amets
burutua. Oso geroan, Kant'ekin-eta,
banatuko dira errondotik fede ta
arrazoia, logika - eten ikaragarria
gertatzen dalarik. Kant'ek adibidez
dionean: «jakintza utzi bear izan
nuan fedarengana urreratzeko».

Oar bat merezi du beste gertaera
batek. Justino donearekin naiz San
Agustin'ekin ere, fedearen nagusita-
suna eraman zuten filosofo eskubideak
irentsi bsarra dirudi askotan. Arra-
zoiaren mendeko egia, bazterretan
aizeak eramandako egi - azitxoaren
antzera, fededunaren jakintzari
—bidezko jabeari bezela— zor ba-
litzaio.

T o m a s deunarekin bakarrik,
Aristoteles'en kutsuz, berrematen
zaizkio jakintza naturalari bere nor-

tasuc eta eskubideak, Teologiaren Iaguntzaille-txartela azaldu bearrik gabe. Orrela Summa'ren asieran galdetzen du ea jakintza naturalaren ostean beste jakintza goitarrik izan diteten, ots Goi-agerpena. Oar. tu ordurarte arrazoiaren eskubideak bearko zutela agirian jarri, ez fedea-renak. Berarentzat bakoitzak, bere eskuko ta bere eskubideekin, dauka bere betebearra; ta bietzaz jardungo du osotze bat egiten. Ala ere, Erdi-aroko sementa izan, beretzat ere fedeari dagokio munduaren berri ematen duten jakintza guztiak osatuko dituan uztaiarta jartzea. Ala dio: «gezurrezkotzat utzi bear dira beste jakintzetan Teologiari ostez dau-denak.

Dana dala, gora-bera auek dira gutxien. Ajolatsuago dugu beste zerbait: fedea ta arrazoiaren ezkon-

tzeak sortu izan duala Jaspers'ek aitorturako miriaria: «Erlijioa da —dio— oraindaño izan dan izakera iraunkorren ta mamitsuena sortu izan duana; Erlijioa arrazoiak la-gunduta, ez dana berak egin bearra. ren bearraz eta arduraz, gizon *iede*-dunen bitartez baizik, euren beneta-sun eta iraupenaz».

San Agustin'ek betiko bedeinkatutako ezkontza onek zer-ikusit ika-ragarria izan du sartaldeo pentsa-mentu osoaren bizitza guztian. Ala ta guztiz ere ondoondoan eten-miña ez da sekulan zearo itzaldu. Prole-mak dirau, gauzen erraietatik sor-tzen baida:

—Pentsamentu naturala ta Goi-agerpena izatez eten ondolik, ezber-diñak baldin badira, nun batu di-tezke? —Ta an-emen badaki berri-ro buztantzen...